

VALTIONEUVOSTON ASETUS VIERASLAJEISTA AIHEUTUVIEN RISKIEN HALLINNASTA

1 Tausta

Vieraslajien hallinnasta säädetään EU:n vieraslajiasetuksella (EU) N:o 1143/2014 sekä kansallisesti vieraslajilaille (laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta 1709/2015).

Vieraslajilla tarkoitetaan kasvia, eläintä tai muuta eliölajia, jonka ihminen on tahattomasti tai tarkoituksella tuonut lajin luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle.

Haitallisella vieraslajilla tarkoitetaan vieraslajia, jonka on todettu uhkaavan tai haittaavan luonnon monimuotoisuutta ja ihmisten hyvinvointiin vaikuttavia ekosysteemipalveluja.

Vieraslaji voidaan määritellä haitalliseksi joko EU:n vieraslajilainsäädännössä (unionin luettelo) tai kansallisesti valtioneuvoston asetuksella (kansallinen luettelo). EU:ssa tai Suomessa haitalliseksi säädettyä vieraslajia ei saa tuoda Suomeen EU:n ulkopuolelta eikä myöskään toisesta EU-maasta. Lajia ei saa kasvattaa eikä muutoinkaan pitää hallussa, myydä eikä markkinoida. Lajin päästäminen ympäristöön on kielletty.

Vieraslajilain 11 §:n 1 momentin mukaan kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina pidetään muuta kuin unionin luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia, josta saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella voi aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle.

Lain 11 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään, mitkä lajit tai mihin lajiryhmiin kuuluvat lajit ovat kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja. Asetuksella voidaan säätää myös poikkeuksia tällaista lajia koskevista maahantuonti- ja muista kielloista, ympäristöön päästämisen kieltoa lukuun ottamatta. Säännöksen nojalla annettu valtioneuvoston asetus kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista (1725/2015) tuli voimaan 1.1.2016 samanaikaisesti vieraslajilain kanssa.

Vieraslajilain 16 §:n mukaan ympäristöön päässyt lintu- tai nisäkäslaji, joka on unionin luetteloon kuuluva tai kansallisesti merkityksellinen haitallinen vieraslaji, saadaan pyydystää ja tappaa soveltaen, mitä metsästyslaissa ja sen nojalla säädetään rauhoittamattoman linnun ja nisäkkään pyydystämisestä ja tappamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan säännöstä sovelletaan myös sellaisiin lintu- ja nisäkäsvieraslajeihin, joita ei ole säädetty haitallisiksi.

Metsästyslain (615/1993) säännökset, joihin pykälän 1 momentissa viitataan, koskevat muun muassa alueen tai rakennuksen omistajan oikeutta pyydystää ja tappaa alueellaan esiintyvä rauhoittamaton eläin sekä eläimen pyydystämistä ja tappamista niin, ettei siitä aiheudu vaaraa muille. Metsästysasetuksella (666/1993) säädetään muun muassa rautojen ja loukkujen, myrkyin, sähkön ja valonlähteen käyttämisestä rauhoittamattomien eläinten pyydystämisessä.

Suuri osa metsästyslain ja -asetuksen säännöksistä soveltuu sellaisenaan vieraslajilintujen ja -nisäkkäiden pyydystämiseen ja tappamiseen. Osa säännöksistä voi sen sijaan joko tarpeettomasti rajoittaa vieraslajilintujen ja -nisäkkäiden tai toisaalta soveltua huonosti esimerkiksi suurempien nisäkäslajien pyydystämiseen. Tämän vuoksi vieraslajilain 16 §:n 5 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää rajoituksia, jotka koskevat tiettyä pyyntivälinettä tai pyyntimenetelmää, aluetta tai ajankohtaa välineiden käyttämiseksi taikka pyydystettävää eläinlajeja. Lain 16 §:n 6 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä näiden eläinten ampumiseen käytettävien aseiden ominaisuuksista ja käyttämisestä. Edellä sanotuista asetuksenantovaltuuksista säädetään vieraslajilain muutoksella (HE 286/2018 vp; EV 312/2018 vp), joka tulee voimaan 1.6.2019.

2 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Voimassa olevalla valtioneuvoston asetuksella 1725/2015 säädettyihin kansallisesti merkityksellisiin lajeihin sisältyy tällä hetkellä kuusi eläinten lajiryhmää, neljä yksittäistä eläinlajia ja yksi eläinlajiryhmä sekä yksi kasvilaji. Ehdotetulla asetuksella lajeihin lisättäisiin kaksi eläinlajiryhmää ja kolme eläinlajia sekä yhdeksän kasvilajia. Asetukseen nykyisin sisältyvä kasvilaji kaukasianjättiputki poistettaisiin, koska laji on sittemmin otettu EU:n vieraslajiasetuksen mukaiseen haitallisten vieraslajien luetteloon.

Asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset vieraslajilintujen ja -nisäkkäiden torjumiseen käytettävistä pyyntivälineistä ja menetelmistä. Asetus tulisi voimaan samanaikaisesti metsästyslain muutoksen kanssa, jolla unionin luetteloon sisältyvät haitalliset vieraslajit pesukarhu, piisami, rämemajava ja supikoira sekä kansalliseen luetteloon sisältyvä haitallinen vieraslaji minkki poistetaan metsästyslain riistaeläimistä. Tarkemmat säännökset olisivat tarpeen näiden lajien ja niihin kooltaan verrattavien vieraslajinisäkkäiden samoin kuin vieraslajilintujen asianmukaiseksi pyydystämiseksi ja tappamiseksi.

Asetuksella säädettyihin kansallisesti haitallisiin vieraslajeihin sisältyy nykyisin koirasusi eli suden ja koiran risteymä. Voimassa olevan asetuksen mukaan koirasuteen sovelletaan vieraslajilaisista säädettyistä kielloista ainoastaan maahantuonnin kieltoa EU:n ulkopuolelta ja muista EU:n jäsenvaltioista. Koirasuden kasvattaminen, myynti ja muu hallussapito on sen sijaan nykyisin sallittu. Sääntelyä esitetään muutettavaksi siten, että koirasutta koskevista poikkeuksista luovuttaisiin siirtymäajan jälkeen. Ennen siirtymäajan päättymistä hallussa olevat yksilöt saisi pitää niiden luonnolliseen kuolemaan saakka.

Sääntelyn selvytyden vuoksi edellä esitetyt muutokset toteutettaisiin korvaamalla nykyinen asetus uudella asetuksella. Koska uudella asetuksella säädettäisiin kansallisesti merkityksellisten haitallisten vieraslajien lisäksi pyyntivälineistä ja -menetelmistä, joita saataisiin käyttää kaikkiin vieraslajilain soveltamisalaan kuuluviin lintuihin ja nisäkkäisiin, asetuksen nimike muutettaisiin yleisemmäksi ja vastaamaan vieraslajilain nimikettä.

3 Perustelut

1 § Kansallisesti merkitykselliset haitalliset vieraslajit

Kansallisesti merkitykselliset haitalliset vieraslajit tai niiden lajiryhmät yksilöitäisiin asetuksen liitteissä. Liitteessä A nimettäisiin haitalliset eläinvieraslajit ja eläinvieraslajiryhmät ja liitteessä B haitalliset kasvievieraslajit. Vieraslajilain 11 §:n 2 momentin mukaisesti näitä lajeja ei saisi päästää ympäristöön eikä tarkoituksellisesti tuoda maahan Euroopan unionin ulkopuolelta tai Euroopan unionin jäsenvaltiosta, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa.

EU:n vieraslajiasetuksen 3 artiklan 1 alakohdan mukaan vieraslajilla tarkoitetaan eläimen tai muun eliön elävää yksilöä, joka tuodaan luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle. Ehdotetun asetuksen A liitteessä nimettyihin eläinvieraslajiryhmiin kuuluvista eläinlajeista kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja olisivat siten vain ne lajit, jotka Suomessa esiintyessään olisivat luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolella. Lisäksi kansallisesti merkityksellisiin haitallisiin vieraslajeihin voi vieraslajilain 11 §:n 1 momentin mukaisesti kuulua vain sellaisia lajeja, jotka eivät samanaikaisesti sisälly Euroopan unionin haitallisten vieraslajien luetteloon. Pykälän 2 momenttiin otettaisiin näitä edellytyksiä koskeva informatiivinen säännös, jonka sisältö todettaisiin selvytyden vuoksi myös asetuksen liitteen A alussa.

2 § Eläinlajeja koskevat poikkeukset

Vieraslajilain 4 §:n mukaan kiinteistön omistajalla ja haltijalla on tietyin edellytyksin velvollisuus hävittää kiinteistöllä esiintyvä unionin luetteloon kuuluva tai valtioneuvoston asetuksella säädettävä haitallinen vieraslaji tai rajoittaa lajin leviämistä. Lain 11 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan kuitenkin säätää, että velvoitetta ei sovelleta tiettyyn haitalliseen vieraslajiin tai käyttötarkoitukseen. Edellytyksenä on, että velvoitetta ei voida pitää perusteltuna lajista aiheutuvien vieraslajilain 11 §:n 1 momentissa tarkoitettujen vahinkojen tai vaaran vähentämiseksi.

Asetuksen 2 §:n pykälän 1 momentin mukaan tätä kiinteistön omistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuutta ei sovellettaisi asetuksen A liitteen 3 ja 4 kohdissa lueteltuihin matelijoihin ja sammakkoeläimiin eikä 5 kohdassa tarkoitettuun espanjansiruetanaan. Kyseisten lajien esiintymistä yksittäisellä kiinteistöllä ei ennalta arvioiden aiheutuisi sellaista merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle taikka ihmisten terveydelle tai turvallisuudelle, että velvoitteen laissa säädetyt edellytykset täytyisivät. Lisäksi eläinvieraslajien hävittämisvelvoitteeseen, ottaen huomioon myös eläinsuojelulainsäädännön vaatimukset, tulisi suhtautua pidättyvästi erityisesti tilanteessa, jossa velvoitteesta saatava hyöty vieraslajiriskien hallinnassa on vaikeasti osoitettavissa. Säännös, jolla linnut ja nisäkkäät on rajattu kiinteistönomistajan huolehtimisvelvollisuuden ulkopuolelle, sisältyy lain 4 §:n 2 momenttiin.

Vieraslajilain 11 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että haitalliseen vieraslajiin tai sen tiettyyn käyttötarkoitukseen ei sovelleta laissa säädettyjä maahan- tuonti-, kasvattamis-, hallussapito- tai myyntikieltoja. Edellytyksenä on, että kieltä ei voida pitää perusteltuna laista aiheutuvien vieraslajilaissa tarkoitettujen vahinkojen tai vaaran vähentämiseksi. Ehdotuksen mukaan asetuksen liitteessä A tarkoitettujen eläinlajien maahan- tuonti, kasvattaminen ja myynti olisi sallittua tiettyihin käyttötarkoituksiin. Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan vieraslajilaissa säädettyjä kieltoja ei sovellettaisi sellaisiin A liitteessä tarkoitettujen lajien yksilöihin, joita käytettäisiin eläintarhoissa, pysyvissä tai kiertävissä eläinnäyttelyissä tai sirkuksessa. Kieltoja ei sovellettaisi edellyttäen, että toiminta olisi järjestetty eläinsuojelulain (247/1996) 20 tai 20 a §:ssä tarkoitetun luvan mukaisesti. Kieltoja ei sovellettaisi myöskään käytettäessä lajeja sellaiseen toimintaan, josta säädetään tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetussa laissa (497/2013). Kiellot eivät olisi tarpeen vieraslajiriskien hallitsemiseksi, koska eläinten pääsy ympäristöön olisi edellä sanottujen säädösten mukaisesti luvitetussa ja valvotussa toiminnassa riittävällä varmuudella estetty.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan kieltoja ei sovellettaisi myöskään sellaisiin A liitteen 1.1 kohdassa tarkoitettuihin petonisäkkäisiin, joita käytetään turkiseläiminä tai niiden siitoseläiminä. Vähäistä laajempi turkistarhaustoiminta edellyttää ympäristönsuojelulain (527/2014) ja sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen (713/2014) mukaista lupaa sekä valvontaa. Turkistarhojen ympäristöluvissa annetaan määräyksiä myös tarha-alueen aitaamisesta ja muista toimenpiteistä, joilla eläinten karkaaminen ympäristöön voidaan estää. Lisäksi turkiseläinten suojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (1084/2011) mukaan turkiseläinten tarha-alue on aidattava tai karkaaminen estettävä eristämällä eläintilat verkolla, laudoituksella tai muulla vastaavalla varmalla tavalla.

Voimassa olevan asetuksen mukaan kansallisesti haitallisiin vieraslajeihin kuuluu koirasusi. Koirasuden määritelmä sisältyy nykyisen asetuksen A liitteen 1.1.1 kohtaan, jonka mukaan haitallisina vieraslajeina pidetään kesykoiran ja suden tai kesykoiran ja toisen koiraeläinlajin risteymiä sukupolvissa F1–F4 sekä näiden risteymien ja muun kuin kesykoiran risteymiä. Määritelmä perustuu villieläimistön ja -kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevaan yleissopimukseen (CITES-sopimus). Sopimusta sovellettaessa käytetään risteymien määritelmää, jonka mukaisesti esimerkiksi koiran ja suden risteymän (F1) takaisinristeytyessä koiran kanssa vasta viidettä sukupolvea (F5) pidetään koirana.

Voimassa olevan asetuksen 2 §:n 3 momentin mukaan koirasusiin sovelletaan vieraslajilaissa säädettyistä kielloista ainoastaan maahan- tuontikieltä, ympäristöön päästämisen kiellon ohella. Ehdotuksen mukaan poikkeussäätelyä luovutettaisiin, jolloin maahan- tuonin lisäksi myös koirasuden kasvattaminen, lisääntyttäminen, myynti ja muu hallussapito olisi kiellettyä. Asetuksen 6 §:ssä säädettäisiin lemmikkinä pitoa koskevasta siirtymäajasta.

Koirasutta koskevien kieltojen laajentamisella toteutetaan osaltaan valtioneuvoston periaate- päätöksensä vuonna 2012 hyväksytyyn kansalliseen vieraslajistrategian tavoitteita. Perusteena on turvata suden geneettinen puhtaus. Koirasudella voidaan arvioida olevan geneettisten ja ulkoisten ominaisuuksiensa vuoksi keskimääräisesti paremmat edellytykset selvitä luonnossa kuin kesykoiralla, mikä osaltaan lisää risteytymisen riskiä. Koska koirasuden erottaminen sudesta ulkoisten tuntomerkkien perusteella on monissa tapauksissa käytännössä mahdotonta, tällaisten yksilöiden esiintyminen luonnossa on myös kannanhoidon toimenpiteiden näkökulmasta erityisen haitallista.

Kieltojen laajentamista tukee myös Euroopan luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien suojelusta tehdyn sopimuksen eli Bernin sopimuksen pysyvän komitean suositus, jonka tarkoituksena on estää suden ja kesykoiran välistä hybridisaatiota luonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi. Komitean suosituksen mukaan koirasusien kasvattaminen lemmikeiksi tulisi kieltää tai niiden pitoa rajoittaa.

Vieraslajilain 16 §:n mukaan ympäristöön päässyt lintu- tai nisäkäslaji, joka on unionin luetteloon kuuluva tai kansallisesti merkityksellinen haitallinen vieraslaji, voidaan pyydystää ja tappaa soveltaen, mitä rauhoittamattoman eläimen pyydystamisestä ja tappamisesta säädetään metsästyslaissa (615/1993). Mainittua pykälää sovellettaisiin myös haitallisiksi vieraslajeiksi määriteltyjen koirasusien pyydystämiseen ja tappamiseen.

Suden ja koirasuden sekoittaminen toisiinsa metsästystilanteessa lisää lainvastaisen sudenkaadon riskiä ja vaikeuttaa myös metsästyksen valvontaa. Tämä tulee ottaa huomioon vieraslajiris-

kien hallintaa ja metsästystä koskevassa tiedottamisessa. Suomen susikannan hoitosuunnitelmassa (MMM 2015:4) linjataan, että luonnossa esiintyvän koirasuden lajimääritys on varmistettava yksilön DNA-analyysin perusteella ja että yksilö voidaan vasta tällaisen varmistuksen jälkeen tappaa Suomen riistakeskuksen myöntämällä luvalla. Sudenhoitosuunnitelmassa esitetään myös, että risteymäyksilöiden poistamisesta huolehtivat suurriistavirka-aputoimijat. Menettely perustuu edellä kerrottuun Bernin sopimuksen pysyvän komitean suositukseen, jonka mukaan lajitunnistuksen varmistavat viranomaisten määrittelemät toimijat. Viranomainen myös päättää risteymiksi todettujen yksilöiden poistamisesta sekä toimijoista, joilla on valtuus toteuttaa poisto.

Vieraslajilain 5 §:ssä säädetään toimijan huolehtimisvelvollisuudesta. Jos unionin tason tai kansalliseen haitallisten vieraslajien luetteloon sisältyvän vieraslajin tiedetään yleisesti leviävän kasvintaimien, maa-aineksen tai muiden vastaavien aineistojen mukana, aineistoa ammattimaisesti käsittelevällä toimijalla on velvollisuus estää haitallisen vieraslajin leviäminen hallinnassaan olevan alueen ulkopuolelle.

Toimijan huolehtimisvelvollisuudella olisi erityinen merkitys asetukseen uutena lajina otettavan espanjansiruetanan leviämisen rajoittamiseksi. Espanjansiruetanan munat ja nuoret yksilöt kulkeutuvat paikasta toiseen maansiirtojen sekä erilaisten kukka- tai puuntaimien, sipulien ja muiden kauppapuutarhatuotteiden juuristoja ympäröivien multapaakkujen mukana.

Vieraslajilain 11 §:n 3 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, ettei lain 5 §:n mukaista toimijan huolehtimisvelvollisuutta sovelleta kansallisesti merkitykselliseen haitalliseen vieraslajiin. Huolehtimisvelvollisuudelle lain 5 §:ssä säädetyt edellytykset huomioon ottaen tällaisesta poikkeuksesta ei olisi tarpeen erikseen säätää asetuksen liitteen A 1–4 kohdassa tarkoitettujen eläinlajien osalta.

3 § Kielletyt pyyntivälineet

Vieraslajilain 16 §:ssä säädetään ympäristöön päässeen vieraslajilinnun ja -nisäkkään pyydystämistä ja tappamisesta. Jollei 16 §:ssä toisin säädetä, näiden eläinten pyydystämiseen ja tappamiseen sovelletaan yleisesti, mitä metsästyslaissa ja sen nojalla säädetään rauhoittamattomasta eläimestä. Pykälän 4 momentissa kielletään metsästyslain 33 §:ään viitaten tiettyjen pyyntivälineiden ja -menetelmien käyttö. Pykälän 5 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan tämän lisäksi säätää tarkempia rajoituksia, jotka koskevat tiettyä pyyntivälinettä tai pyyntimenetelmää, aluetta tai ajankohtaa pyyntivälineen tai pyyntimenetelmän käyttämiseksi sekä pyydystettävää eläinlajia.

Ehdotetun asetuksen 3 §:ssä säädettäisiin tarkemmin vieraslajilintujen ja -nisäkkäiden pyydystämistä ja tappamisesta kielletyistä välineistä. Metsästysasetuksen 10 §:n mukaan rauhoittamattomien eläinten pyydystämiseen saa käyttää rautoja. Metsästysasetuksen 20 a §:n mukaan rauhoittamattoman eläimen tappamiseen saa rakennuksen sisällä käyttää ilma-asetta. Koska raudat ja ilma-aseet eivät yleisesti sovellu isompien nisäkkäiden pyydystämiseen ja tappamiseen, niiden käyttö pesukarhun ja supikoiran osalta kiellettäisiin asetuksen 3 §:n 1 momentissa. Pykälän 2 momentin mukaan kiello koskisi myös muita näihin lajeihin kooltaan verrattavia tai suurempia vieraslajinisäkkäitä. Pykälän 2 momentin säännös tulisi sovellettavaksi tilanteessa, jossa ympäristöstä jouduttaisiin poistamaan esimerkiksi vieraslajilainsäädännön vastaisesti hallussa pidetty ja karkaamaan päässyt lintu tai nisäkä.

Pykälän 3 momentin mukaan rämemajavan pyydystäminen raudoilla maalla sekä ampuminen ilma-aseella olisi kielletty vastaavin perustein kuin pykälän 1 momentissa. Metsästysasetuksen 10 §:n 3 momentin mukaisesti rämemajavaa voitaisiin pyytää raudoilla veden alla.

4 § Ampuma-aseita koskevat vaatimukset

Vieraslajilain 16 §:n 6 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä ampuma-aseiden ja niiden patruunoiden, metsästysjousen ja nuolien sekä ilma-aseiden ominaisuuksista ja käyttämisestä.

Metsästysasetuksen 16 a §:ssä säädetään luotiaseen yleisistä vaatimuksista. Pykälän 1 momentin mukaan riistaeläimen ampumiseen käytettävän rihlatun luotiaseen luodin osumaenergian on piipun suusta mitattuna oltava vähintään 100 joulea. Metsästysasetuksen 21 §:n mukaan säännöstä sovelletaan rauhoittamattomien lintujen ampumiseen. Koska metsästysasetuksen sääntely koskee siten vain vieraslajeihin kuuluvia lintuja, asiasta otettaisiin myös vieraslajinisäkkäät kattava erillinen säännös ehdotetun asetuksen 4 §:n 1 momentin ensimmäiseen virkkeeseen.

Metsästysasetuksen 16 a §:n 2 momentissa säädetään luotiaseen lisävaatimuksista eri riistalajien tappamisessa. Jotta samat ampuma-aseen teho vaatimukset koskisivat edelleen myös riistalajeista poistettavia nisäkäslajeja samoin kuin niihin kooltaan verrattavia muita vieraslajinisäkkäitä, metsästysasetuksen 16 a §:n 2 momentin 1 kohtaa vastaava sääntely otettaisiin asetuksen 4 §:n 1 momentin toiseen virkkeeseen.

Asetuksen 4 §:n 2 momentissa säädettäisiin pykälän 1 momentissa tarkoitettuja nisäkäslajeja suuremman vieraslajinisäkkään ampumiseen käytettävästä aseesta. Säännös vastaisi metsästysasetuksen 16 a §:n 2 momentin 2 kohtaa.

Metsästyslain 17 §:ssä säädetään riistaeläimen ampumiseen käytettävän haulikon kaliiperista. Edellä 4 §:n 1 ja 2 momentin perusteluissa esitetystä syystä vastaava sääntely olisi tarpeen ottaa pykälän 3 momenttiin.

Metsästysasetuksen 20 §:n mukaan eräiden riistalajien sekä rauhoittamattomien eläinten ampumiseen saa käyttää jousiasetta. Riistaeläimen ampumiseen saa kuitenkin käyttää vain sellaista jousiasetta, jonka jännittämiseen tarvittava voima on vähintään 180 newtonia. Jotta riistaeläimistä poistettavien sekä niihin kooltaan verrattavien muiden vieraslajinisäkkäiden ampumiseen käytettäisiin edelleen riittävän tehokasta jousiasetta, asetuksen 4 §:n 4 momenttiin otettaisiin metsästysasetuksen 20 §:ää vastaava säännös.

5 § Piisamin pesän rikkominen

Voimassa olevan metsästysasetuksen 26 §:n mukaan piisamin asuttua pesää ei saa rikkoa. Kielto on osa sääntelyä, jonka tarkoituksena on turvata riistaeläinkantojen säilyminen kestävän käytön periaatteiden mukaisesti ja suojata eläimiä tarpeettomalta kärsimykseltä.

Piisami on säädetty EU:n oikeudessa unionin kannalta merkitykselliseksi haitalliseksi vieraslajiksi, jonka kanta on pyrittävä hävittämään tai leviämistä rajoittamaan. Asetuksessa ei tämän vuoksi ole perusteltua suojata piisamin pesää nykyisellä tavalla. Asetuksen 5 §:n mukaan piisamin pesän saisi rikkoa edellyttäen, että pesässä mahdollisesti olevat poikaset samalla tapetaan. Koska pyyntitilanteet voivat ennakoimattomasti vaihdella, poikasten tappamisen tulisi kuitenkin olla olosuhteet huomioon ottaen kohtuudella mahdollista.

Rauhoitussääntelystä luopuminen

Metsästyslain riistaeläimistä poistetuista lajeista supikoiran, pesukarhun, minkin ja rämemajavan naaras, jota saman vuoden jälkeläinen seuraa, on nykyisin metsästysasetuksen 25 §:n mukaan rauhoitettu toukokuun 1 päivästä heinäkuun 31 päivään. Metsästysasetuksen 24 §:n mukaan piisami on rauhoitettu toukokuun 20 päivästä syyskuun 30 päivään.

Riistaeläimille säädettyjen rauhoitusaikojen tarkoituksena on turvata riistaeläinkantojen säilyminen kestävän käytön periaatteiden mukaisesti sekä estää eläinten, erityisesti emästään riippuvaisten poikasten tarpeeton kärsimys pesintäaikaana.

Supikoiran, pesukarhun, minkin ja rämemajavan nykyinen rauhoitussäännös koskee poikasen kanssa liikkuvaa naarasta. Yksin liikkuvaa naarasta ei sen sijaan ole rauhoitettu myöskään pesimäaikaana. Säännöksen tarkoituksena on estää naaraan tappaminen niin, että sen kanssa liikkuvat poikaset jäisivät ilman emoa. Säännös mahdollistaa siten poikasten tappamisen ja myös naaraan tappamisen poikasten jälkeen.

Pesukarhu, piisami, rämemajava ja supikoira on säädetty EU:n oikeudessa unionin kannalta merkityksellisiksi haitallisiksi vieraslajeiksi ja minkki kansallisesti merkitykselliseksi haitalliseksi vieraslajiksi. Perusteena on, että saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella nämä lajit uhkaavat luonnon monimuotoisuutta. Lajit vahingoittavat alkuperäisiä eläinlajeja ja vaarantavat myös uhanalaisten eläinlajien säilymistä.

Vieraslajilainsäädännön mukaan haitallisen vieraslajin kanta on pyrittävä hävittämään tai sen leviämistä on pyrittävä rajoittamaan. Haitallista vieraslajieläintä, jota pyritään torjumaan, ei ole perustetta rauhoittaa kannan turvaamiseksi. Asetukseen ei tämän vuoksi otettaisi metsästysasetuksen 25 §:n kaltaista säännöstä poikasen kanssa liikkuvan naaraan rauhoittamisesta. Samasta syystä metsästysasetuksen 24 §:n mukaisesta piisamin rauhoituksesta luovuttaisiin.

Haitallisiin vieraslajieläinten kuten muidenkin eläinten pyydystämisessä ja tappamisessa on noudatettava eläinsuojelulain vaatimuksia. Kiellosta tuottaa eläimelle tarpeetonta kipua ja tuskaa säädetään eläinsuojelulain 3 §:ssä ja eläinten lopettamisesta lain 32 §:ssä. Eläinsuojelulain mukaan eläin on lopetettava mahdollisimman nopeasti ja kivuttomasti ja lopetuksen saa tehdä

vain se, jolla on riittävät tiedot kyseessä olevan eläinlajin lopetusmenetelmästä ja lopetustekniikasta sekä riittävä taito toimenpiteen suorittamiseksi. Erehtyminen vaatimusten noudattamisessa on rangaistavaa.

Haitallisia vieraslajieläimiä kuten supikoiraa ja minkkiä torjuttaessa tarkoitus on tappaa kaikki pyyntitilanteessa havaitut yksilöt. Jos tässä ei onnistuta ja jos tapetulta eläimeltä jää emästään riippuvainen poikanen, joka ei lyhyessä ajassa kuole myöskään toisen eläimen saaliina tai muusta syystä, on mahdollista, että poikasen kuolema pitkittyy tarpeetonta kärsimystä aiheuttavalla tavalla. Eläimiä pyydystävän on tämän vuoksi eläinsuojelulain mukaisesti ja ilman vieraslajieläimiä koskevaa erillistä sääntelyäkin pyrittävä tappamaan myös emästään pyyntitilanteessa eroon joutuneet poikaset.

Asetuksen liitteet

Liite A

Asetuksen A liitteessä yksilöitäisiin kansallisesti merkityksellisinä haitallisina vieraslajeina pidettävät eläinlajit ja eläinlajiryhmät. Liitteen alussa todettaisiin selvyuden vuoksi, että lajiryhmiin kuuluvista eläinlajeista kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja olisivat ne lajit, jotka ovat Suomessa luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolella ja jotka eivät sisälly Euroopan unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luetteloon.

1 Nisäkkäät

1.1 lajiryhmä: petoeläimet Carnivora

Petoeläimet (Carnivora) on nisäkäslahko, johon kuuluu noin 270 lajia 16 heimosta: koiraeläimet (Canidae), karhut (Ursidae), kultapandat (Ailuridae), puolikarhut (Procyonidae), linsankit (Prionodontidae), skunkit (Mephitidae), näätäeläimet (Mustelidae), mursut (Odobenidae), haaremihylkeet (Otariidae), hylkeet (Phocidae), falanukit (Eupleridae), kissaeläimet (Felidae), mangustit (Herpestidae), hyeenat (Hyaenidae), afrikansivetit (Nandiniidae) ja sivettieläimet (Viverridae).

Petoeläimet aiheuttavat haittaa luonnon monimuotoisuudelle muun muassa saalistamalla alkuperäislajeja, kilpailemalla elinympäristöstä tai ravinnosta tai levittämällä tauteja. Yksittäinenkin luontoon päässyt yksilö voi aiheuttaa paikallisesti merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle. Myös eksoottisemmat petoeläimet voivat lämpimään vuodenaikaan selviytyä Suomen luonnossa pitkään, mikä lisää vahinkoja etenkin alkuperäisten lajien lisääntymisaikana. Vierasperäisten petoeläinten joukossa on myös lajeja, jotka saattavat pystyä elämään Suomessa talven yli, jolloin niillä on mahdollisuus muodostaa pysyvä kanta. Monet petoeläinlajit, varsinkin koiraeläimet, myös risteytyvät melko helposti sukulaislajiensa kanssa, mikä lisää alkuperäiselle eläimistöille aiheutuvan haitan riskiä.

Petoeläinten pitoon liittyy eläinten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevia riskejä. Kaikkien petoeläinten osalta riskejä ei tunneta, koska kokemusta kotieläimenä pitämisestä ei ole. Potentiaalisia terveysriskejä ovat muun muassa taudinaiheuttajat ja loiset, jotka voivat levitä ihmisiin, kotieläimiin tai luonnonvaraisiin eläimiin.

Petoeläinten lajiryhmään kuuluvien lajien ulkopuolelle rajattaisiin metsästyslain 42 §:ssä tarkoitettujen petoeläimien lisäksi metsästyslain 42 §:n 1 momentin 1 kohdassa luetellaan vierasperäiset riistaeläimet, joista metsästyslain muutoksen jälkeen (EV 312/2018 vp – HE 286/2018 vp) haitallisten vieraslajien kansallisen luettelon ulkopuolelle jää tarhattu naali. Metsästyslain 42 §:n 1 momentin 2 kohdassa määritellään vierasperäiset riistaeläinkannat. Näitä ovat muut kuin metsästyslain 5 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen riistaeläimien lisäksi, jotka eivät kuulu vierasperäisiin riistaeläimiin ja jotka ovat peräisin muualla kuin Suomessa esiintyvistä luonnonvaraisista kannasta tai Suomen ulkopuolella tarhattuista kannasta.

Haitallisiin vierasperäisiin eläimiin eivät kuuluisi myöskään seura- ja harrastuseläiminä yleiset kesykoira, kesykissa ja fretti. Kesykoirana ja kesykissana pidettäisiin sukupolven F5 ja sitä myöhempiin sukupolviin kuuluvia yksilöitä. Määrittelyn perusteita on kuvattu edellä asetuksen 3 §:n perusteluissa.

1.2 lajiryhmä: lepakot Chiroptera

Lepakot (Chiroptera) on suuri nisäkäslahko. Maailman noin 200 lepakkosuvusta tunnetaan 1 116 lajia. Lepakkoheimoja ovat muun muassa hedelmälepakot, siipat, valemppyyrit, leikot ja doggilepakot. Lepakot ovat yöeläimiä ja käyttävät ravinnokseen pääasiassa hyönteisiä. Osa

lepakoista syö myös hedelmiä, mettä ja siitepölyä, muutama laji käyttää ravinnokseen toisten nisäkkäiden verta. Vieraslajeihin kuuluvat lepakot voivat luontoon päästessään olla uhka monimuotoisuudelle muun muassa levittämällä tauteja alkuperäisiin lepakkolajeihin. Lepakot ovat myös uhka ihmisen terveydelle, sillä niiden tiedetään levittävän ihmiselle vaarallisia tauteja kuten raivotautia eli rabiasta ja ebola-virusta.

1.3 lajiryhmä: maaoravat *Tamias*

Oravien heimoon (*Sciuridae*) kuuluvien maaoravien (tikutakut, *Tamias*) sukuun kuuluu 25 lajia (*Tamias striatus*, *Eutamias sibiricus* ja 23 alasukuun *Neotamias* kuuluvaa lajia). Kaikki muut paitsi siperianmaaorava (*Tamias sibiricus*) ovat pohjoisamerikkalaisia lajeja. Maaoravat ovat kaikkiruokaisia ja syövät pääasiassa siemeniä, pähkinöitä ja muita hedelmiä sekä nappuja ja versoja, mutta myös sienisiä ja hyönteisiä sekä lintujen munia ja pesäpoikasia. Maaoravat kaivavat maahan käytäväverkostoja pesäkoloiksi ja ruokavarastoiksi. Maaoravat voivat aiheuttaa haittaa puutarhoissa ja viljelyksillä. Suuri osa lajeista esiintyy joko boreaalisella vyöhykkeellä tai vuoristossa, joten Suomen luontoon päästessään niiden voi olla mahdollista muodostaa villiintyneitä kantoja. Lajit voivat uhata luonnon monimuotoisuutta joko ravintokäyttäytymisellään (tehokas kasvissyöjä, maassa pesivät linnut) tai kilpailemalla alkuperäisen jyrksijälajiston kanssa. Lajit voivat levittää myös ihmisiin tarttuvia tauteja. Euroopassa joidenkin *Tamias*-vieraslajien populaatioissa on todettu runsaasti *Borrelia*-bakteeria.

Euroopassa ja Suomessakin lemmikkinä pidetty siperianmaaorava on jo aiemmin otettu EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon. Vaikka muita samaan lajiryhmään kuuluvia maaoravia ei tiettävästi pidetä Suomessa lemmikkeinä, lemmikkieläin- ja harraste-eläintöinnossa kielletty laji korvataan usein lähilajilla. Tämän vuoksi luetteloon esitetään otettavaksi maaoravien lajiryhmä kokonaisuudessaan.

2 Linnut

2.1 lajiryhmä: päiväpetolinnut *Accipitriformes* ja niiden risteymät

2.2 lajiryhmä: jalohaukkalinnut *Falconiformes* ja niiden risteymät

2.3 lajiryhmä: pöllölinnut *Strigiformes*

2.4 lajiryhmä: varikset *Corvidae*, pois lukien EU:n vieraslajiluettelon lajit

2.5 kiljuhanhen *Anser erythropus* risteymät muiden hanhilajien kanssa

Päiväpetolintuihin (lahko *Accipitriformes*) kuuluu laaja joukko päiväaktiivisia petolintuja, muun muassa kotkat, hiirihaukat, korppikotkat, suohaukat, sääkset ja harpyijat. Ryhmään luetaan nykyisin myös sihteerilinnut (kaikkiaan 16 eri alaheimoa). Yöaktiivisten pöllölintujen (lahko *Strigiformes*) ryhmässä on noin 200 lajia, jotka edustavat 26 eri sukua. Kaikki edellä mainitut linnut ovat petoja, joiden ruokavalio koostuu nisäkkäistä, muista linnuista, hyönteisistä ja kaloista. Luontoon päästessään vierasperäiset päiväpetolinnut aiheuttavat saalistuksellaan haittaa alkuperäiselle lajistolle kilpailemalla samoista resursseista kuten pesäpaikoista ja ravinnosta. Lisäksi on olemassa riski risteytymisen kautta syntyvästä haitasta alkuperäislajiston perimään. Esimerkiksi jalohaukkalintuihin (*Falconiformes*) kuuluva tunturihaukka on Suomessa erittäin vähälukuinen pesijä, mutta muualta Euroopasta tiedetään karanneiden vierasperäisten metsästyshaukkojen risteytyneen tunturihaukan kanssa.

Varikset (heimo *Corvidae*) ovat voimakasnokkaisia keski- tai isokokoisia lintuja, joihin kuuluvat muun muassa närhet, naakat, harakat, hakit, varikset ja korpit. Varisten ruokavalio on monipuolinen, ja monet niistä ovat kaikkiruokaisia. Rohkeina ja kekseliäinä lintuina ne ovat oppineet hyödyntämään muita eläimiä ja ihmistä. Monet varikset ovat pesärosvoja, ja suurikokoisimmat korpit pystyvät vaivatta tappamaan jäniksen poikasia. Varikset aiheuttavat isoina parvina vahinkoja viljelykasveille. Luontoon päästessään vieraslajeihin kuuluvat varikset aiheuttavat saalistuksellaan haittaa alkuperäiselle lajistolle.

Kiljuhanhi (*Anser erythropus*) on äärimmäisen uhanalainen laji, jonka pesivän kannan suuruudeksi Suomessa arvioidaan 0–5 paria. Pääosa eli noin 50 paria tästä Skandinavian kannasta pesii Norjassa, mutta kevätmuutolla lintuja tavataan Suomessa länsirannikolla ja varsinkin Oulun seudulla muuonakaisilla levähdysalueilla. Sekä kansainvälisen että kansallisen hoitosuunnitelman tavoitteena on vahvistaa pesivää kantaa eri toimenpitein lajin koko muuttotien varrella. Toisaalta tavoitteena on varmistaa Fennoskandian kannan perimän säilyminen. Tarhaolosuhteissa on syntynyt kilju-, meri- ja tundranhanhen eriasteisia risteytymiä. Näiden tarhalintujen käytöstä istutustoimintaan on tästä syystä luovuttu, mutta muun muassa Ruotsissa on pieni tarhalinnuista syntynyt kanta, ja karkulaisia tavataan muuallakin Luoteis-Euroopassa. Linnut lisääntyvät eläintarhoissa, ja niitä on sijoitettu muihin eläintarhoihin, muun muassa Suomeen.

Karkuun päässeet kiljuhanhen risteymät muiden hanhilajien kanssa ovat alkuperäiseen Fennoskandian kantaan kuuluvan kiljuhanhen kanssa pariuudessaan vaaraksi kannan perimän säilymiselle.

3 Matelijat

3.1 hietasisilisko *Lacerta agilis*

4 Sammakkoeläimet

4.1 lajiryhmä: vihersammakot *Pelophylax*

4.2 euroopanlehtisammakko *Hyla arborea*

4.3 vuoristokellosammakko *Bombina variegata*

4.4 leopardisammakko *Lithobates pipiens*

4.5 hyppysammakko *Rana dalmatina*

4.6 alppivesilisko *Ichthyosaura alpestris*

Matelija- ja sammakkoeläinten siirtäminen maasta toiseen lisää alkuperäisten lajien tautiriskiä, kuten sammakkoeläimillä esiintyvän vakavan sienisairauden (kytridiomykoosi) leviämistä. Suomessa kyseistä sientä ei ole toistaiseksi havaittu. Sienisairaudesta aiheutuneiden ongelmien kustannukset ovat olleet monissa maissa mittavia, ja taudin seurauksena useita lajeja on myös kuollut sukuputtoon.

Osa Suomeen tuoduista vierasperäisistä matelija- ja sammakkoeläinlajeista on havaintojen mukaan pystynyt leviämään Suomen luontoon ja muodostamaan lisääntymiskykyisiä kantoja, etupäässä Varsinais-Suomessa.

Esimerkiksi leopardisammakko on sopeutunut pohjoisiin oloihin, ja sitä tavataan luontaisesti jopa eteläisessä Kanadassa. Lajilla on potentiaalinen mahdollisuus levitä Suomeen sekä selvitä eteläisen Suomen luonnossa. Kohtalaisen suurikokoisena sammakkona se syö monenlaisia saaliseläimiä, myös muita selkärankaisia. Laji selviää monenlaisissa elinympäristöissä. Leopardisammakolla on kysyntää terraariohoidokkina, vaikka lajia ei nykyään Suomessa harrastetakaan.

Hyppysammakko kuuluu kotimaisten sammakkolajiemme tavoin Rana-sukuun ja elää osin samanlaisessa elinympäristössä niiden kanssa, jolloin laji voi uhata alkuperäisiä lajeja myös kilpailemalla resursseista niiden kanssa. Yksilöiden erottaminen alkuperäislajeista ulkonäön perusteella on hankalaa, joten leviämistä luontoon olisi vaikea havaita. Lajia tavataan jo Tanskassa ja eteläisessä Ruotsissa saakka, joten sillä on potentiaalinen mahdollisuus levitä Suomeen sekä selvitä eteläisen Suomen luonnossa.

5 Nilviäiset

5.1 espanjansiruetana *Arion vulgaris*

Espanjansiruetana on kaikkiruokainen laji, joka on sopeutunut Suomen viileään ilmastoon. Espanjansiruetana voi aiheuttaa suuria tuhoja kotipuutarhoissa ja viljelyksillä. Suomessa espanjansiruetanaa on tavattu noin 300 paikasta aina Oulun tienoille saakka, ja sillä tiedetään olevan erittäin vahvat kannat muun muassa Ruotsissa ja Ahvenanmaalla. Ilmastonmuutos lisää populaatioiden kokoa ja näin myös lajin vahingollisuutta pohjoisilla viljelyalueilla, mikä edelleen lisää kasvintuotannolle aiheutuvia riskejä. Espanjansiruetana voi myös risteytyä muiden etanoiden kanssa ja aiheuttaa siten haittaa alkuperäisille lajeille.

Liite B

Asetuksen B liitteessä yksilöitäisiin kansallisesti merkityksellisinä haitallisina vieraslajeina pidettävät kasvit.

1 alaskanlupiini *Lupinus nootkatensis*

2 hamppuvillakko *Jacobaea cannabifolia*

3 tarhatatar *Reynoutria x bohemica*

4 japanintatar *Reynoutria japonica*

5 sahalinintatar *Reynoutria sachalinensis*

6 kanadanvesirutto *Elodea canadensis*

7 komealupiini *Lupinus polyphyllus*

8 kurturuusu *Rosa rugosa*, ml. *Rosa rugosa* f. *alba*

9 lännenpalsami *Impatiens capensis*

Alaskanlupiini, hamppuvillakko, tarhatatar ja lännenpalsami eivät vielä ole levinneet laajasti Suomeen, joten niiden torjuminen tässä vaiheessa olisi kustannustehokasta. Japanintatar, sahalinintatar, kanadanvesirutto, komealupiini ja kurturuusu ovat jo hyvin laajalle levinneitä vieraslajeja Suomessa, mutta niiden haittavaikutuksia tulee rajoittaa ja leviämistä estää mahdollisimman kustannustehokkaasti.

Suomessa alaskanlupiini on melko harvinainen koristekasvi, ja se tunnetaan vakiintuneena viljelykarkulaisena ainoastaan yhdeltä paikalta Pohjois-Pohjanmaalta (Pudasjärven Syötekylä). Norjassa (Finnmarkiin asti) ja Islannissa alaskanlupiini on osoittanut aggressiivista leviämistä, ja lajin kulkeutuminen Norjan puolelta Pohjois-Suomeen on hyvin mahdollista. Alaskanlupiini on luokiteltu haitalliseksi Islannissa ja Norjassa. Laji on kotoisin luoteisesta Pohjois-Amerikasta, pohjoisempaa kuin komealupiini, ja voisi siten Suomessa asuttaa myös komealupiinilta saavuttamattomat Keski- ja Pohjois-Lapin alueet mahdollisesti jopa tuntureineen.

Hamppuvillakko tuotiin Suomeen koristekasvina kokeiltavaksi 1900-luvun lopulla. Laji karkasi pian istutuksista luontoomme, missä olot kutakuinkin vastaavat sen kotiseudun Kaukoidän kasvuoloja. Kookkaana, jopa kaksimetriseksi kasvavana juurakollisena kasvina hamppuvillakko on voimakas kilpailija ja voi levittäytyä hallitsemattomasti; kauemmas leviäminen käy kevyillä, lenninhaivenellisillä siemenillä. Toistaiseksi hamppuvillakko on Suomessa villiintyneenä vakiintunut ainakin muutamissa paikoissa Helsingissä muun muassa virtavesien varsilla ja soistuneissa metsissä sekä Turussa, Lohjalla ja Lappeenrannassa. Laji on luokiteltu haitalliseksi myös Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa.

Japanintatar ja sahalinintatar sekä niiden risteymä tarhatatar ovat monivuotisia, nopeakasvuisia ruohoja. Japanintattaren versot voivat kasvaa jopa kolme metriä pitkiksi, sahalinintattaren vielä kookkaammiksi, 4–5 metrisiksi. Tarhatatar on ominaisuuksiltaan kantalajiensa väliltä. Lajit menestyvät monissa erilaisissa elinympäristöissä. Viimeisten vuosikymmenten aikana japanintatar ja sahalinintatar ovat levinneet Euroopassa nopeaa vauhtia. Suomessa ne kasvavat karkulaisina tai viljelyjäänteinä toistaiseksi pääasiassa Etelä-Suomessa. Ne eivät tietävästi lisääntyneet Suomessa siemenistä vaan kulkeutuvat uusille paikoille juurakonkappaleina puutarhajätteiden, siirtomaiden tai virtavesien mukana. Molempia lajeja tavataan jopa laajoiksi ja tiheiksi kasvustoiksi levittäytyneinä. Tarhatatar on Suomessa ilmeisesti harvinainen, joskin osa japanin- ja sahalinintatarhavainnoista tarkoittanee sitä. Japanintatar on luokiteltu haitalliseksi myös Virossa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Kasvin levittäminen luontoon kiellettiin Isossa-Britanniassa vuonna 1981.

Kookkaat tattaret ovat voimakkaita kilpailijoita, eikä niiden muodostamissa kasvustoissa juuri kasva muita lajeja. Ne leviävät tehokkaasti kasvullisesti ja kilpailevat kulttuurikasvillisuuden kanssa asutuksen läheisyydessä. Tiheissä tatarkasvustoissa kasvuolosuhteet muuttuvat niin, että esimerkiksi alkuperäisten puuvartisten kasvien siemenet eivät pysty itämään ja alueen luontainen kasvillisuuden kehitys hidastuu tai muuttuu täysin. Erityisesti valoisilla paikoilla japanintatar voi muodostaa täysin vallitsevan kasvuston. Jokien ja purojen varsilla tatarkasvustot voivat aiheuttaa eroosion lisääntymistä ja maa-aineksen kulkeutumista vesistöihin, sillä kasvustot lakastuvat talveksi täysin eivätkä sido maata talven ja kevään sateiden aikana. Irtomaan päätyminen vesistöön voi olla uhka mm. taimenten kutusoraikoille. Euroopan komission rahoittaman DAISIE-tietokannan mukaan japanintatar on Euroopan sadan haitallisimman vieraslajin joukossa.

Kanadanvesirutto on Pohjois-Amerikasta kotoisin oleva vesikasvi, joka on levinnyt laajalti myös Eurooppaan. Suomessa laji on nykyisin vakiintunut laajalti Etelä-Suomessa ja Keski-Suomen eteläosissa, ja se leviää aggressiivisesti Koillisella maalla. Esiintymiä on löydetty myös Pohjanmaan maakunnista, Kainuusta ja jopa Enontekiöltä. Kanadanvesiruttoa tavataan myös vähäsuolaisessa murtovedessä Suomen rannikolla. Laji aiheuttaa muutoksia ekosysteemissä esimerkiksi syrjäyttämällä muita vesikasveja ja muuttamalla veden happamuutta. Massakasvuston aiheuttama vesistön umpeenkasvu haittaa kalastusta, vesillä liikkumista ja virkistyskäyttöä. Vesiruton verson osat voivat kellua ja kulkeutua aallokon, virran, alusten, kalastusvälineiden tai vesilintujen mukana vesistöstä toiseen.

Komealupiini kasvaa nykyään luonnonvaraisena lähes koko Suomessa pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta. Helposti siemenistä lisättävää kasvia on istutettu puutarhoihin, joista se on edelleen karkaillut pitkin tienvarsia lisääntyen räjähdysmäisesti Etelä- ja Keski-Suomessa. Puutarhoista se on karannut myös joutomaille, ratapenkereille sekä kedoille ja niityille, ja jopa harju-

metsiin. Siemenet kulkeutuvat tienvarsiniittojen, siirtomaiden ja puutarhajätteiden mukana. Lajia on havaittu myös useilta uhanalaisten niittykasvien kasvupaikoilta. Lupiini sitoo juurinystyröillään tyypeä ilmasta rehevöittäen kasvupaikkaansa. Ravinteikkaalla kasvupaikalla menestyvät voimakaskasvuiset lajit, joten niittykasvit ja niillä elävät hyönteiset joutuvat väistymään pientareilta. Komealupiini myös kilpailee pölyttäjistä alkuperäisten kasvien kanssa. Lupiini vaikuttaa paikallisiin päiväperhospopulaatioihin, koska se ei kelpaa toukille eikä aikuisille ravintokasviksi. Se heikentää myös kulttuurimaisemia valtaamalla niillä alaa kedoilta ja vanhoilta koristekasveilta. Viime aikoina se on alkanut levitä myös hiekkapohjaisille mäntykankailla. Lupiini on myrkyllinen sisältämiensä alkaloidien vuoksi. Komealupiini on luokiteltu haitalliseksi myös Ruotsissa, Norjassa, Virossa, Latviassa, Liettuassa ja Tanskassa.

Kurtturuusu on alun perin Koillis-Aasiasta kotoisin oleva laji. Yleisestä koriste- ja muusta viljelystään karanneena se on Suomessa asettunut etenkin merenrannoille, tienvarsille ja maanläjitysalueille Oulun korkeudelle asti. Hiekkarannalle asetuttuaan kurtturuusu pystyy levittäytymään läpitunkemattomiksi tiheiköiksi ja syrjäyttämään täysin alkuperäisen merenrantalajiston. Näin kasvaessaan se on merkittävä haitta myös rantojen virkistyskäytölle. Kurtturuusu leviää hallitsemattomasti hiekkarantojen lisäksi myös paikoin teiden varsilla. Euroopan komission rahoittaman DAISIE-tietokannan mukaan kurtturuusu kuuluu Euroopan sadan haitallisimman vieraslajin joukkoon.

Kansallisesti merkitykselliseksi haitalliseksi vieraslajiksi säädettäisiin kurtturuusun *Rosa rugosa* -laji, mukaan lukien sen valkokukkainen muoto *Rosa rugosa* f. *alba*. Sääntely ei sen sijaan koskisi nimilajista *Rosa rugosa* jalostettuja tarhakurtturuusuja eli Rosa Rugosa -ryhmää. Tarhakurtturuusuihin kuuluu useita lajikkeita, jotka ovat kurtturuusun tapaan tiheäversoisia, piikkisiä ja tuuheita pensaita. Lajikkeiden kyky kasvattaa juurivesoja vaihtelee, ja osa lajikkeista kasvattaa nimilajia heikommin juurivesoja. Myös siemenellinen lisääntyminen, joka on vieraslajiriskien hallinnan näkökulmasta ongelmallisinta, vaihtelee lajikkeittain. On olemassa lajikkeita, jotka lisääntyvät heikosti siemenestä, ja osa lajikkeista on kokonaan steriilejä. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole käytettävissä riittävästi tietoa sen arvioimiseksi, millainen riski eri lajikkeilla on levitä ympäristöön. Tarhakurtturuusujen lisääntymisteho voi lisäksi vaihdella paitsi lajikkeittain myös kasvuolosuhteiden mukaan. Sääntelyä voidaan tarvittaessa tarkistaa sen jälkeen, kun yksittäisten tarhakurtturuusulajikkeiden lisääntymistehosta on saatu tutkimukseen perustuvaa tietoa.

Pohjois-Amerikasta kotoisin oleva lännenpalsami kasvaa vakiintuneena Etelä-Suomessa monin paikoin Lohjalla, yhdessä paikassa Salossa (Suomusjärvi) ja yhdellä paikalla Helsingissä järven- ja merenrantojen rehevissä luhdissa ja kosteissa lehdoissa alkuperäiskasvin tapaan. Lännenpalsami jossain määrin kilpailee alkuperäisten kosteikkokasvien, mm. lähisukulaisensa lehtopalsamin (*Impatiens noli-tangere*) kanssa. Haitallisuus on vielä vain paikallista, mutta laajemmalle levitessään lännenpalsamista saattaa tulla merkittävämpi uhka alkuperäiselle kosteikkokasvillisuudelle.

Voimassa olevan asetuksen B liitteeseen sisältyy ainoana lajina kaukasianjättiputki (*Heracleum mantegazzianum*). Kaukasianjättiputkea ei otettaisi uuteen asetukseen, koska laji sisältyy 2.8.2017 alkaen EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon. Myös muut jättiputkilajit sisältyvät EU:n luetteloon.

3 Asetuksen voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Asetuksen voimaantulo- ja siirtymäsäännökset sisältyisivät ehdotuksen 6 §:ään. Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2019, ja sillä kumottaisiin kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista annettu valtioneuvoston asetus 1725/2015.

Kansallisesti merkittävän haitallisen vieraslajin kasvattaminen on vieraslajilain 11 §:n mukaan kielletty, ja kasvatetut esiintymät voidaan lain 17 §:n mukaan määrätä hävitettäväksi. Haitallisten vieraslajien luetteloon otettavaa kurtturuusua käytetään laajasti pihojen, puutarhojen ja yleisten alueiden koriste- ja hyötykasvina. Koska kyse on laajalle levinneestä ja yleisesti kasvatetusta lajista, kieltojen ja määräysten toimeenpano ilman siirtymäaikaa ei ole kiinteistöjen omistajille eikä myöskään ELY-keskukselle valvovana viranomaisena käytännössä mahdollista. Siirtymäajan tulisi olla riittävän pitkä, jotta kiinteistönomistajille ehditään sen aikana tiedottaa tulossa olevasta kiellosta ja velvollisuudesta hävittää esiintymät ja jotta mahdollisimman monella olisi myös tilaisuus ryhtyä toteuttamaan toimia ja korvata kurtturuusu tarvittaessa

muilla lajeilla. Kurtturuusua koskeva sääntely tulisi tämän vuoksi voimaan kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen 1 päivänä kesäkuuta 2022. Kurtturuusun myyntikielto kuten muutkin kiellot kasvatusta lukuun ottamatta tulisivat kuitenkin voimaan ilman siirtymäaikaa.

Valtaosa ehdotetun A liitteen eläinlajeista sisältyy voimassa olevaan asetukseen. Vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädettyjä kieltoja on siten sovellettu näihin lajeihin nykyisen asetuksen voimaantulosta 1.1.2016 alkaen. Ehdotetun 6 §:n 3 momentin mukaisesti lähtökohdanna olisi, että kieltoja sovellettaisiin A liitteen lajeihin edelleen tuosta ajankohdasta lähtien.

Joitakin nykyisen asetuksen liitteessä A tarkoitettuja eläinlajeja kuten haisunäätiä tai eri sammakolajeja pidetään myös lemmikkieläiminä. Eläinten hallussapidon kieltäminen ilman siirtymäaikaa merkitsisi, että eläimet olisi asetuksen voimaan tultua joko lopetettava tai vietävä pois maasta, mistä aiheutuisi eläinten omistajille kohtuuttomia menetyksiä. Voimassa olevassa asetuksessa säädetään tämän vuoksi vieraslajilain 11 §:n 3 momentin mukaisesti, että omistajat voivat pitää ennen asetuksen voimaantuloa haltuun saamansa eläinyksilöt niiden luonnolliseen kuolemaan saakka. Vieraslajilain mukaisesti omistajien tulee kuitenkin estää eläinten lisääntyminen ja pääsy ympäristöön.

Nykyisessä asetuksessa säädetty lemmikkieläimiin sovellettava poikkeus koskee lajien sellaisia yksilöitä, jotka on saatu laillisesti haltuun ennen asetuksen voimaantuloa 1.1.2016. Ehdotetun 6 §:n 3 momentin mukaan lemmikkieläimen pidon sallittu alkamisajankohta säilytettäisiin uudessa asetuksessa näiden lajien osalta nykyisellään.

Voimassa olevan asetuksen mukaan koirasuden maahantuonti on ollut kiellettyä 1.1.2016 alkaen. Koirasutta ei ole myöskään ennen vuotta 2016 voinut tuoda vapaasti Suomeen, vaan tuontiin on vaadittu joko CITES-lainsäädännön tai metsästyslain aiemman 42 §:n mukainen lupa. Ehdotettu lemmikkieläimenä pitoa koskeva siirtymäsäännös koskisi ainoastaan sellaisia yksilöitä, jotka on ennen vuotta 2016 tuotu Suomeen laillisesti tuolloin voimassa olleen lainsäädännön mukaisesti.

Ehdotettuun asetukseen lisättäisiin nykyiseen verrattuna yksi eläinten lajiryhmä ja kaksi eläinlajia. Lisäksi vieraslajilain 11 §:n kieltojen soveltamisalaa laajennettaisiin. Näiden muutosten voimaantulosta säädettäisiin ehdotetun 6 §:n 2 momentissa.

Koirasutta koskevaa sääntelyä täydennettäisiin niin, että maahantuontikiellon lisäksi koirasutta koskisivat myös muut vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetty kiellot. Asetusehdotuksen 6 §:n 4 momentin 1 kohdan mukaan muita kieltoja kuin maahantuontikieltoa sovellettaisiin koirasusiin asetuksen voimaantulosta alkaen.

Asetuksen A liitteeseen otettaisiin uutena lajiryhmänä maaoravat sekä uusina lajeina leopardi-sammakko ja hyppysammakko. Koska vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohdan kieltoja voidaan soveltaa uusiin lajeihin vasta asetuksen voimaantulosta alkaen, 4 §:n 4 momentin 2 kohdassa olisi tätä koskeva säännös.

Asetusehdotuksen 4 §:n 4 momentin 3 kohdassa säädettäisiin lemmikkieläimiä koskevasta poikkeuksesta, joka koskisi uusia lajeja sekä vasta nyt hallussapitokiellon piiriin tulevia koirasusia. Poikkeusta sovellettaisiin niihin yksilöihin, jotka olisi saatu laillisesti haltuun ennen asetuksen voimaantuloa.

4 Vaikutukset

Voimassa olevalla asetuksella ei ole ollut valtion menoja lisääviä vaikutuksia, eikä asetuksella esitetä sääntelyyn menovaikutuksia sisältäviä muutoksia. Haitallisten vieraslajien torjuntaa on tähän mennessä edistetty ilman lisärahoitusta suuntaamalla voimavaroja uudelleen. Uusien lajien myötä torjuntaan voitaisiin osoittaa lisärahoitusta, jos siihen tulevissa valtion talousarvioissa myönnetään määrärahoja.

Maahantuontikiellon piiriin lisättäisiin yhdeksän kasvilajia. Tämä ei sanottavasti lisääisi Tullin työmäärää kolmansista maista tulevan maahantuonnin valvonnassa ottaen huomioon myös Tullin nykyiset tehtävät kylvösiementen maahantuonnin valvonnassa.

Voimassa olevan asetuksen A liitteeseen sisältyvillä eläinlajeilla, joiden maahantuonti, kasvatusta, myynti ja luovutus on ollut kiellettyä vuoden 2016 alusta, sekä luetteloon nyt lisättävillä eläinlajeilla ei ole sanottavaa taloudellista merkitystä eläinkauppa-alalla. Luetteloon kuuluvia eläinlajeja on jossain määrin lemmikkieläiminä, mikä on otettu huomioon asetuksen siirtymäsääntelyssä.

Asetuksen B liitteeseen otettavilla kasvilajeilla ei ole sanottavaa taloudellista merkitystä. Taimistoilla on kuitenkin viimeisen kolmen vuoden aikana kasvatettu kurturuusun peruslajia 30 000–40 000 kappaletta, joista pääosa on käytetty viherrakentamiseen. Kurturuusun kasvatuskielto synnyttäisi taimitarhoille toisaalta kokonaan uutta korvaavien lajien lisäkysyntää, johon verrattuna kurturuusutaimien menetyksestä aiheutuvat tappiot voidaan olettaa verrattain vähäisiksi.

Asetus vaikuttaisi myönteisesti luonnon monimuotoisuuden ja alkuperäisen eliöstön muuhun suojeluun. Asetuksella kiellettäisiin nykyistä laajemmin alkuperäiselle eliöstölle vahinkoa aiheuttavien vieraseläin- ja kasvilajien maahantuonti ja hallussapito, mikä osaltaan vähentäisi riskiä näiden lajien pääsemisestä ympäristöön.

5 Valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu yhteistyössä asiantuntijaryhmän kanssa, jonka maa- ja metsätalousministeriö asetti 2.2.2016 tukemaan asetuksen valmistelua tarkoituksena täydentää kansallisesti merkittävien haitallisten vieraslajien luetteloa. Asiantuntijaryhmässä ovat olleet edustettuina maa- ja metsätalousministeriön lisäksi ympäristöministeriö, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Tulli, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Luonnonvarakeskus, Suomen riistakeskus, Suomen ympäristökeskus, Metsähallitus, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Metsäteollisuus ry, Puutarhaliitto ry, Suomen eksoottisten eläinten harrastajayhdistysten liitto ry, Suomen Lemmikkiliitto ry ja Suomen luonnonsuojeluliitto ry sekä Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus.

Maa- ja metsätalousministeriö pyysi asetusluonnoksesta lausuntoja ajalla 27.2.–23.4.2018. Lausuntopyyntö lähetettiin seuraaville viranomaisille, järjestöille ja muille yhteisöille: BirdLife Suomi ry, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Espoon kaupunki, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Savon ELY-keskus, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Helsingin kaupunki, Hämeen ELY-keskus, Hämeenlinnan kaupunki, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Kainuun ELY-keskus, Kalatalouden keskusliitto, Kate Alhola / perusteilla oleva Savannah-kissayhdistys, Keski-Suomen ELY-keskus, Kouvolan kaupunki, Kuntaliitto, Lapin ELY-keskus, Liikenne- ja viestintäministeriö, Liikennevirasto, Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus, Luonnonvarakeskus, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Metsähallitus, Metsäteollisuus ry, Metsäteollisuus ry, Pirkanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Savon ELY-keskus, Puutarhaliitto ry, Rudus Oy, Satakunnan ELY-keskus, Suomen ammattikalastajaliitto ry, Suomen eksoottisten eläinten harrastajayhdistysten liitto ry, Suomen lemmikkiliitto ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen riistakeskus, Suomen vapaa-ajankalastajien keskusjärjestö ry, Suomen vapaa-ajankalastajien keskusjärjestö ry, Suomen WWF, Suomen ympäristökeskus, Tulli, Uudenmaan ELY-keskus, Vantaan kaupunki, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Viherympäristöliitto ry, ympäristöministeriö.

Asetusluonnoksesta annettiin 22 lausuntoa. Lausunnot ovat nähtävissä osoitteessa <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=6b8926df-0985-4df8-b8f4-698470e53509>.

Lausunnoissa kannatettiin ehdotettujen kasvilajien säätämistä kansallisesti merkityksellisiksi haitallisiksi vieraslajeiksi. Lausuntojen perusteella asetuksen liitteissä ja niiden perusteluissa käytettyihin lajien nimiin tehtiin korjauksia ja asetuksen perusteluja täydennettiin. Lausuntojen perusteella luovuttiin ehdotuksesta, jonka mukaan kurturuusun kasvatuskielto ei olisi koskenut rakennetuilla alueilla vanhastaan kasvatettuja esiintymiä.

Lausunnoissa pääosin kannatettiin voimassa olevan haitallisten vieraslajieläinten luettelon täydentämistä ehdotetuilla eläinlajeilla ja eläinlajiryhmillä. Suomen herpetologinen yhdistys ry esitti joidenkin sammakolajien poistamista ehdotuksesta, mutta erityisesti tautien levittämisen riskiin liittyvän varovaisuusperiaatteen vuoksi tätä ei pidetty perusteltuna. Koirasuden kasvatamisen ja muun hallussapidon kieltämistä pidettiin valtaosin kannatettavana. Vaikka koirasuden maahantuonti on ollut kiellettyä vuoden 2016 alusta, myös tämän kiellon noudattamista on Suomen riistakeskuksen mukaan ollut vaikea valvoa niin kauan, kuin kasvattaminen, myynti ja muu harrastus sinänsä on ollut sallittua.

Hallitus antoi syksyllä 2018 eduskunnalle esityksen vieraslajilain ja metsästyslain muuttamisesta (HE 286/2018 vp). Esitys sisälsi valtuuden antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä vieraslajilintujen ja -nisäkkäiden pyydystämiseen ja tappamiseen käytettävistä

pyyntivälineistä ja -menetelmistä. Maa- ja metsätalousministeriö pyysi ajalla 22.1.–6.3.2019 lausunnot luonnoksista säännöksiksi, jotka annettaisiin nyt ehdotetulla asetuksella vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta. Lausuntopyyntö lähetettiin seuraaville viranomaisille, järjestöille ja muille yhteisöille: Animalia ry, BirdLife Suomi ry, Espoon kaupunki, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Savon ELY-keskus, Helsingin kaupunki, Hämeen ELY-keskus, Hämeenlinnan kaupunki, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Kainuun ELY-keskus, Keski-Suomen ELY-keskus, Kouvolan kaupunki, Lapin ELY-keskus, Luonnonvarakeskus, Luonto-Liitto ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Metsähallitus, Pirkanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Savon ELY-keskus, Ruokavirasto, Satakunnan ELY-keskus, SEY Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liitto ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen metsästäjäliitto ry, Suomen riistakeskus, Suomen ympäristökeskus, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund rf, Uudenmaan ELY-keskus, Vantaan kaupunki, Varsinais-Suomen ELY-keskus, ympäristöministeriö.

Asetusluonnoksesta annettiin 14 lausuntoa. Lausunnot ovat nähtävissä osoitteessa <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=19873245-fd17-4e23-8731-643c532331f2>

Osa lausunnoista koski asetusehdotuksen sijaan eduskunnalle aiemmin annettua hallituksen esitystä vieraslajilain ja metsästyslain muuttamisesta (HE 286/2018 vp) tai voimassa olevan metsästyslainsäädännön muuttamista. Eläinsuojelujärjestöjen lausunnoissa korostettiin, että myös haitalliset vieraslajinisäkkäät tulisi rauhoittaa pesimäaikaan, jotta ilman emoa jääville poikasille ei aiheuteta tarpeetonta kärsimystä.

Voimassa oleva rauhoitussäntely koskee poikasen kanssa liikkuvaa naarasta. Rauhoitussäntöksestä luopuminen ei tämän vuoksi muuttaisi nykytilaa, jossa yksin liikkuva naaras saadaan metsästää pesimäajasta riippumatta ja jossa pesässä olevat poikaset voivat jäädä yksin. Kun laji on EU:n vieraslajiasetuksessa tai kansallisessa vieraslajilaissa säädettyin perustein määriteltä luonnon monimuotoisuutta uhkaavaksi haitalliseksi vieraslajiksi, rauhoitussäntelyn poistamisesta ei myöskään voida katsoa aiheutuvan lajin yksilöille sellaista kärsimystä, jota voitaisiin vieraslajiriskien hallinnan tavoitteet huomioon ottaen pitää eläinsuojelulaissa säädettyllä tavalla tarpeettomana.

Yhteenveto lausunnoista ja niiden huomioon ottamisesta asetuksen valmistelussa on nähtävissä osoitteessa <https://mmm.fi/vieraslajit>.

EU:n vieraslajiasetuksen (EU) N:o 1143/2014 23 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai antaa tiukempia kansallisia sääntöjä, joilla pyritään ehkäisemään ennalta haitallisten vieraslajien tuonti, vakiintuminen ja leviäminen. Näiden toimenpiteiden on oltava yhteensopivia Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kanssa, ja ne on annettava komissiolle tiedoksi unionin oikeuden mukaisesti. Koska asetuksella kiellettäisiin tiettyjen eläin- ja kasvilajien tuonti Suomeen ja niiden myynti ja markkinoille saattaminen täällä, asetusehdotuksesta on tehty komissiolle ja muille jäsenvaltioille teknisiä määräyksiä ja tietoyhteiskunnan palveluja koskevia määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2015/1535 mukainen ilmoitus. Ilmoituksen odotusaika päättyi 21.3.2019. Komissio esitti ilmoituksen perusteella kaksi selventävää kysymystä, joihin vastattiin.